

Tilhørighet

Av Vigdis Bunkholdt

Begrepet tilhørighet er beslektet med begrepet tilknytning. De to kan løpe sammen, men kan skiller slik:

Tilknytning er uttrykk for et gjensidig forhold mellom to eller flere basert på direkte samspill.

Tilhørighet er uttrykk for enkeltes plass i en større sosial sammenheng basert på sosiale normer og kulturelle verdier, uten at tilhørigheten nødvendigvis fører til direkte samspill og tilknytning. Kildene til opplevelse av tilhørighet er mange. En kan f.eks. høre til en politisk parti eller en religion fordi en slutter seg til verdier, normer og skikker som er felles for medlemmer av gruppen. Opplevelsen av slik tilhørighet er ikke avhengig av å treffe likesinnete som en blir kjent med og kan få tilknytning til. Men tilhørighet til en gruppe kan føre til tilknytning når en treffer og er sammen med andre som har samme tilhørighet, f.eks. i en familie eller et politisk lokallag. I en familie kan det være å være med i felles aktiviteter («vi er en friluftsfamilie») eller den historien som alle venter på skal bli fortalt ved julemiddagen. «Alle» deler interessen eller forventningen. I en familie var det uttalt enighet om å uttale ordet fabrikk som frabrikk (minnet om en kjær mormor som alltid trodde det het frabrikk). Når ordet var sagt, så familiemedlemmene på hverandre på en måte som signaliserte at her var det noe typisk ved dem og som bare de delte.

Både tilhørighet og tilknytning påvirker mye av dagliglivet vårt gjennom skikker og valg: Alt fra klesdrakt, mat og musikksmak til moral og politiske preferanser (siste kan være to sider av samme sak). Språk er en viktig bestanddel av kulturell (etnisk?) tilhørighet.

Tilhørighet bidrar til å skape identitet.

Det finnes flere måter å definere eller uttrykke begrepet identitet på. Identitet kan bl.a. oppfattes som opplevelsen av hvem man er og hvilke større og mindre sosiale grupper og grupperinger man har tilhørighet til (ref.). Det innebærer også en opplevelse av at viktige andre oppfatter og verdsetter en på måter som svarer til ens egen vurdering: Hvem er jeg, hva er viktig for meg, hvor går jeg? *Kontinuitet* er også en forutsetning for å utvikle identitet. Med kontinuitet menes det å ha en *sammenhengende* livshistorie. Vi får en slik sammenhengende livshistorie når vi er omgitt av de samme menneskene først gjennom oppveksten, senere ved å få beholde familie og venner gjennom store deler av livet. De aller fleste har behov for å ha noen rundt seg som kjente oss da vi var yngre og da vi var små. Bilder og minner er andre kilder til kontinuitet. Det samme gjelder steder en har bodd eller gjort spesielle erfaringer på, f.eks. hytta eller båten.

Når vi flytter barn i fosterhjem, bryter vi ofte tilgangen til den viktigste kilden til kontinuitet og tilhørighet. Fosterbarn er ikke lenger er omgitt av de menneskene som så langt har utgjort trådene i

livet, de daglige ritualene er borte, stedet er ukjent, fellesskapet i fosterfamilien kan synes vanskelig eller uoverkommelig å bli del av. Vi flytter barn i fosterhjem allikevel for å sikre barnet større stabilitet i omsorgen enn det har fått hos opprinnelsesforeldrene sine. Da er det en utfordring dette tapet av den vanlige kilden til kontinuitet.

Det som best kan erstatte foreldrene og foreldrehjemmet, er å *flytte barnet til fosterhjem i barnets slekt, familie eller nære nettverk*. Derfor er barnevernstjenesten pålagt å utforske om det finnes muligheter for slik plassering når barn må flytte. Det er ikke alltid familie eller nettverk kan eller vil stille opp som fosterfamilie. Det er heller ikke slik at alle slektsplasseringer er ønskelige ut fra barnevernets vurderinger.

Enten barn flytter innen familie/nettverk eller til et såkalt nøytralt fosterhjem, blir *en fornuftig samværsordning* et viktig middel for å sikre kontinuitet i barnets liv. *Livsbok* et annet viktig middel. I livsboka skal det inn bilder, tegninger og skriftlig informasjon om barnets fortid. Hver livsperiode og viktige begivenhet skal ha sin plass. Det finnes egne livsbøker som er ferdig til bruk.

Dette krever at fosterforeldrene er *inkluderer* hendelser og av barnets fortid og livshistorie. Det er viktig at fosterforeldrene snakker om mamma og pappa og søsknene, og aksepterer fosterbarnets følelser av savn og sorg. De må også kunne ta imot og forstå fosterbarns bekymringer for familien de flyttet fra. Savn og sorg kan være vanskelig å takke for fosterforeldre. De vil gjerne være gode foreldre, og da kan fosterbarnets savn av foreldre de har flyttet fra kjennes sårt. Av og til kan fosterforeldre også undres over at det er mulig å savne foreldre som har sviktet barnet sitt.

Tilhørighet skapes også når fosterfamilien klarer å innlemme fosterbarnet i viktige felles aktiviteter eller «flytter» fosterbarnet inn i uttrykk som signaliserer tilhørighet. Plass til fosterbarnets navn sammen med resten av familien på dørskiltet er et eksempel. Mange fosterbarn har få og dårlige erfaringer med deltakelse i aktiviteter sammen med andre. Hvis fosterfamilien kan finne en aktivitet – inne eller ute – som alle, dvs. inklusive fosterbarnet, kan være med på, og som blir en fast del av familiens dagligliv, kan det bidra til å skape tilhørighet. Når julemiddagen kommer, er det lurt å sette fosterbarnet inn i bakgrunnen for den historien som nå kommer, og så blunke litt ekstra til fosterbarnet for å signalisere at «her er den igjen og nå er du også med».

Tilhørighet og tidsperspektiv - midlertidighet

Det kan ta tid å få og å oppleve tilhørighet til en gruppe, f.eks. en familie. Barn som bli født inn i familien glir inn i den – over tid - gjennom tusenvis av aktiviteter og andre signaler om tilhørighet. Fosterbarnet kommer utenfra, og har ikke vært del av den utviklingen av tilhørighet og fellesskap som de andre i familien har vært del av og som er noe av limet i familiegruppen. Å komme utenfra kan oppleves som å støte hodet mot en mur av ukjentheter, og opplevelsen av utenforskap kan være svært vond. Både fosterforeldrene og barneverntjenesten ønsker at fosterbarnet skal innlemmes i familien – bli en del av den -. Et av de store problemene med å få til det, er at alle fosterhjems plasseringer er ment å være midlertidige. Målsettingen med plasseringer er at barnet

skal tilbake til sin opprinnelsesfamilie når foreldrene kan ta vare på barnet sitt. Det hender at barn flytter i fosterhjem og blir der resten av oppveksten, men ca. **xx%** av fosterbarna flytter tilbake. Det kan ta et år eller fire-fem. Det er denne midlertidigheten som kan gjøre det vanskelig for fosterbarnet å oppleve tilhørighet. «Er det noen vits i prøve å bli med i det fosterfamilien min foreslår?» «Mener de det når de sier at de vil ha meg med? Bryr de seg egentlig om meg eller bare sier de det?» «De har meg jo bare for pengenes skyld så hvorfor skal jeg bry meg om dem?» «Jeg skal jo snart hjem igjen så da gidder jeg ikke å lære alt det der de vil jeg skal lære». Slike spørsmål og utsagn flere til, kan naturlig nok melde seg hos fosterbarnet som opplever utenforskap og ikke vet om eller når det skal være hvor.